ANDIJON VILOYATI SHAHRIXON TUMANIDA 2021-2023 YILLARDA AMALGA OSHIRILGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH JARAYONI

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti
“ Moliya” fakulteti 83-guruh talabalari
Yormamatov Bekzod, Ashurov Laziz, Sharapov Ibrohim

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Andijon viloyat Shahrixon tumani 2021-2023 yillarda tashabbusli budjetlashtirish jarayoni, ajratilgan mablag’lar miqdori, amalga oshirilgan loyihalar tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *tashabbusli byudjet, openbudget.uz, tashabbus, ovoz berish, moderatsiya, ishchi komessiya, g’olib loyihani aniqlash, “Fuqarolar tashabbusli jamg’armasi”, shartnoma tuzish.*

So‘nggi yillarda mahalliy byudjetlar shaffofligi, ochiqligi hamda mahalliy byudjet xarajatlarini taqsimlashda jamoatchilik va fuqarolarning ishtirokini ta’minlash borasida keng ko‘lamli islohatlar davom ettirilmoqda. Biz mamlakatimizda amalga oshirilayotgan tashabbusli byudjetlashtirish amaliyoti, mavjud holatni o’rganish uchun Andijon viloyati Shahrixon tumani misolida 2021-2023-yillarda “Tashabbusli byudjet” loyihalari va ularning ijrosi yuzasidan olib borilgan ishlar bilan bog’liq ma’lumotlar bilan tanishib chiqdik.

Quyidagi (1-jadvalda) O’zbekiston Respublikasi Andijon viloyati Shahrixon tumanida 2021-2023 yillarda “Tashabbusli byudjet” loyihalari va ularning ijrosi yuzasidan olib borilgan ishlar bilan bog’liq ma’lumotlarni tahlil qilib chiqamiz.

1-jadval.

(mln so‘mda)[1]

2-**Andijon viloyati Shahrixon tumani tashabbusli budjetlashtirish uchun yo’naltirilgan mablag’lar miqdori**

T/r	Ko‘rsatkich nomi	2021-yil	2022-yil	2023-yil
1.	Yil boshiga qoldiq	0.0	1 313.1	4 392.8
2.	Hisobot davrida “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”ga o‘tkazilgan mablag‘lar	0.0	42 882.1	106 810 .0

[1] https://openbudget.uz/boards/reports

3.	"Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"dan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo'naltirilgan	0.0	34 780.0	93 300 .0
3.1.	Bajarilgan ishlar uchun xisobvaraqlardan moliyalashtirilgan mablag'lar	0.0	23 924.2	57 310 .0
3.2.	Hisobvaraqlardagi qoldiq	0.0	10 706.1	30 775.0
4.1	"Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"da qoldiq mablag'	0.0	8 255.6	14 039.7
4.2	PQ-118 qarorga asosan ajratilgan mablag'lar			33 400 .0
	Jami	**0.0**	**121 861.1**	**340 027.5**

(1-jadval)ga izoh beradigan bo'lsak , yuqorida ko'rinib turibdiki 2021 yilda bo'yicha malumotlar keltirilmagan . Keyingi yilga o'tib umumiy hisobda 12.1 mlrd dan ortiq mablag' loyihalarni amalga oshiruvchi pudratchlarga yo'naltirilgan va u mablag'lardan fuqarolar tashabbusiga 4.2 mlrddan ortiq mablag' umumiy summaning deyarli 34.7% ni yo'naltirilgan va shu bilan birga "fuqarolar tashabbusi jamg'armasi" da qoldiq mablag' 825 mln so'mni ya'ni 0.06% ni tashkil qilgan. 2023- yilda bu ko'rsatkich sezilarli darajada oshgan . Qo'shimcha qilish kerakki, 2023 – yilda 34 mlrdan ko'proq mablag' ajratilgan bo'lsa o'tgan yilga nisbatdan bu ko'rsatgich qariyib 260% ga oshgan .

Biz quyidagi (2-jadval)da 2021-2023 yillarda Andijon viloyati Shahrixon tumanida tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlarni tahlil qilib chiqamiz.

-jadval

Andijon viloyati Shahrixon tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlar

T/r	Tadbirlar nomi	Moliyalashtirilgan takliflar soni			Sarflangan mablag' (mln so'mda)		
		2021-yil	2022-yil	2023-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil

Jami		--	**10**	**7**	-	**27 910.9**	**84 436.7**
1.	Hududiy ichki yo‘llar	-	2	2	-	19300.4	37 636.0
2.	Umumta’lim maktablarini ta’mirlash va jihozlash	-	1	1	-	3 918.0	28 318 .0
3.	Maktabgacha ta’lim muassasalarini ta’mirlash va jihozlash	-	0.0	0	-	0.0	0
4.	Sog‘liqni saqlash muassasalarini ta’mirlash va jihozlash	-	2	1	-	1 822.7	9 822.7
5.	Boshqa ijtimoiy soha muassasalarini ta’mirlash va jihozlash	-	0.0	0	-	0.0	0
6.	Ichimlik suvi ta’minotini yaxshilash	-	1	2	-	1320.0	400.0
7.	Ko‘cha chiroqlarini o‘rnatish tadbirlari	-	1	0	-	990.0	0
8.	Hududlarni tartibga keltirish (obodonlashtirish va ko‘kalamzorlashtirish)	-	2	1	-	99.8	0
9.	Elektir tarmoqlarini tortish va ta’mirlash					460.0	8 260.0

Yuqoridagi (2-jadval)da 9 ta kategoriya bo’yicha so’mmalarning taqsimlanishini va ularni o’sish suratlarini ko’rishingiz mumkin. Bunda, 2022 yilda jami 10 ta takliflar kelib tushgan va loyihaga tushgan takliflar uchun shu yili 27.9 mlrd so’m safarbar etilgan. Ajratilgan loyihalar bo’yicha jami mablag’larning 69% i “hududiy ichki

yo'llar"ga, " ko'cha chiroqlarini o'rnatish tadbirlari"ga umumiy mablag'ning 3.5% ga teng miqdorda mablag'lar yo'naltirilganini ko'rishimiz mumkin .Bu ko'rsatkich 2023-yilga kelib keskin tushib summa 8.4 mlrd ni tashkil qilgan va umumiy 3 ta loyihaga safarbar etilgan bu yilda ham korinib turibdiki eng ko'p mablag' "hududiy ichki yo'llar" ga 3.7 mlrd ya'ni umumiy so'mmaning 44% ni tashkil qilmoqda. Eng mablag' safarbar etilgan loyiha 400 mln so'm yani umumiy mablag'ning qariyb 4.76 % ichimlik "suvi ta'minotini yaxshilash"ga yo'naltirilgan shu bilan birga qolgan qismi boshqa yo'nalishlarga sarflangan.

Biz quyidagi 3-jadvalda Andijon viloyati Shahrixon tumanida fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakillanish manbalarini ko'rib chiqamiz.

3-jadval

Andijon viloyati Shahrixon tumanida Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakillanish manbalari

(mln so'mda)

<table>
<tr><th colspan="2">Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi mablag'larini shakllantirish manbalari</th><th>2021-yil</th><th>2022-yil</th><th>2023-yil</th></tr>
<tr><td colspan="2">Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar</td><td></td><td>37 497.0</td><td>53 647.5</td></tr>
<tr><td colspan="2">Mahalliy budjetining yil boshiga shakllangan Erkin qoldiq mablag'lari</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar</td><td>357.4</td><td>3 369.7</td><td>3 107.4</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Shu jumladan</td><td>Erkin qoldiq mablag'lari</td><td></td><td>950 .1</td><td>1 586.7</td></tr>
<tr><td>Daromadlarning hisobot choraklari yakunlari bo'yicha aniqlanadigan prognozdan oshirib bajarilgan qismi</td><td>357.4</td><td>2 419.5</td><td>1 520.7</td></tr>
<tr><td>Iqtisod qilingan mablag'lar</td><td>1 260.0</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">PQ-117 ; PQ-5250; PQ-409ga asosan</td><td></td><td>8 060.0</td><td>40 200.0</td></tr>
</table>

O'zbekiston Respublikasi Respublika byudjetidan qo'shimcha ravishda ajratilgan mablag'lar			
Jami ajratiladigan mablag'lar	**1 974.8**	**52 296.2**	**100 062.3**

Yuqoridagi(3-jadvalda) da O'zbekiston Respublikasi Andijon viloyati Shahrixon tumanida 2021-2023-yillarda Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakllanish manbalari 2021-yilda jami ajratilgan mablag'lar 1.9 mlrd so'm bo'lgan , shundan" iqtisod qilingan mablag'lar" dan tushgan mablag' 1.2 mlrd ya'ni umumiy so'mmaning jami 63 % ni tashkil qilgan. 2022 yilda bu ko'rsatkichlar tubdan o'zgargan umumiy hisobda 5.2 mlrd so'm pul mablag' ajratilgan, "Tuman mahally byudjeti tasdiqlangan umumiy harajatlarining 5 foiz qismidan ajratilgan mablag'lar " 3.7 mlrd , jami mablag'ning 71% ni tashkil qilgan. "Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar" dan mablag' kelib tushmagan , "Daromadlarning hisobot choraklari yakunlari bo'yicha aniqlanadigan prognozdan oshirib bajarilgan qismi " 2.4 mlrd ga to'g'ri kelgan bu umumiy mablag'ning 46% ni tashkil qilgan. 2023 ga kelib keskin o'sish kuzatilgan, jami hisobda 10 mlrd so'm mablag'lar shakillantirilgan bo'lsa, uning 5.3 mlrd umumiy hisobdan 53% ni "Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar " , eng kam ajratilgan mablag' 1.5 mlrd jamining 15% ni " Daromadlarning hisobot choraklari yakunlari bo'yicha aniqlanadigan prognozdan oshirib bajarilgan qismi " dan yo'naltirilganini ko'rishimiz mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Andijon viloyati Shahrixon tumani 2021-2023-yillarda tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan loyihalar tarkibi hamda to'plangan ovozlar quyidagi (4-jadval)da aks ettirilgan.

4-jadval

Andijon viloyati Shahrixon tumani tashabbusli byudjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan loyihalar tarkibi

T/r	**Tadbirning qisqacha mazmuni (sohasi)**	**Jami to'plagan ovozlar soni**	**Moliyalashtirish uchun ajratilgan mablag' miqdori** (mln so'm)
2021-yil			

1.	Nomozgox MFY Zebiniso kko‘chasi ichki yo‘llar ta'mirlash bilan bog‘liq tadbirlar	1	35 000
2.	Nazarmaxram MFY ko‘chalarga yoritish chiroklarini o‘rnatish bilan bog‘liq tadbirlar	4	65 000
3.	Kum tepa MFY markaziga Bolalar maydonchasi va o‘yingoxi bilan bog‘liq tadbirlar	2	350 000
4.	Barkamol avlod MFY ichki yo‘llarni shag‘allashtirish bilan bog‘liq tadbirlar	2	75 000
5.	Kum tepa MFY ichimlik suvga tarmoq tortish ishlari bilan bog‘liq tadbirlar	1	48 000
6.	Barkamol avlod MFY da ichimlik suvi tarmog‘ini tortish bilan tadbirlar	2	15 000
7.	Andijonlik MFY To‘ramguzar ko‘chasini asfaltlash ishlari bilan bog‘lik	1	20 000
8. [2]	Shaxrixon tuman To‘lqin MFY xududidagi maxalla guzarini [3]ta'mirlash bilan bog‘liq tadbirlar	462	15 000
9.	Sherkurgon MFY xududidagi Qalandar xoji qabriston ta'mirlash bilan boglik tadbirlar	478	350 000
10.	Shaxrixon tuman Kush-ko‘nok MFY xududidagi ichki yo‘llar asfaltlash bilan bog‘lik tadbirlar	643	15 000
11.	**Jami :**	**1596**	**1210**
2022-yil			
1.	Nomozgox MFY Zebiniso kko‘chasi ichki yo‘llar ta'mirlash bilan bog‘liq tadbirlar	16402	3070

[2] [2] https://openbudget.uz/boards/reports

[3] https://openbudget.uz/boards/reports

2.	Nazarmaxram MFY ko‘chalarga yoritish chiroklarini o‘rnatish bilan bog‘liq tadbirlar	15957	3240
3.	Kum tepa MFY markaziga Bolalar maydonchasi va o‘yingoxi bilan bog‘liq tadbirlar	12483	2965
4.	Barkamol avlod MFY ichki yo‘llarni shag‘allashtirish bilan bog‘liq tadbirlar	11614	1945
5.	Kum tepa MFY ichimlik suvga tarmoq tortish ishlari bilan bog‘liq tadbirlar	11325	2870
6.	Barkamol avlod MFY da ichimlik suvi tarmog‘ini tortish bilan tadbirlar	11161	2270
7.	Andijonlik MFY To‘ramguzar ko‘chasini asfaltlash ishlari bilan bog‘lik	9472	1900
8.	Shaxrixon tuman To‘lqin MFY xududidagi maxalla guzarini ta'mirlash bilan bog‘liq tadbirlar	9278	3050
9.	Sherkurgon MFY xududidagi Qalandar xoji qabriston ta'mirlash bilan boglik tadbirlar	7877	1960
10.	Shaxrixon tuman Kush-ko‘nok MFY xududidagi ichki yo‘llar asfaltlash bilan bog‘lik tadbirlar	7574	2300
11.	**Jami**	**113143**	**25570**
2023yil			
1.	Shaxrixon tumani Yangi naynavo MFY ichki ko‘chalarini 2.5 km qismini asfalt qilish	37917	4800
2.	Shaxrixon tumani Do‘rman MFY hududidagi "Toshloq" ko‘chasini 2,2 km qismini asfalt qilish	34414	4800
3.	Shaxrixon tumani Qush-qo‘nok MFY xududidagi Yuksalish va	32803	4800

	Qushqoʻnoq koʻchalarini 2.5 km kismini asfalt kilish		
4.	Shaxrixon tumani Yangi Naynavo MFYda joylashgan 51 maktab xududiga faollar zali va ukuv binosi kurish	33754	4600
5.	Shaxrixon markaziy shifoxonasining kanalizasiya tizimini «SEPTIK» uskunasi bilan jixozlash	33214	4800
6.	Shaxrixon tuman tibbiyot birlashmasiga karashli koʻp [4]tarmokli markaziy poliklinikalarni qattiq, yumshok xamda tibbiy jixozlar bilan ta'minlash	30963	4100
7.	Andijon viloyati Shaxrixon tuman tibbiyot birlashmasiga karashli boʻlimlari (№1-2- Tutruk komplekslari)nii kanalizasiya tizimini "SEPTIK" uskunasi bilan ta'minlash.	28847	4800
8.	Shahrixon tuman tibbiyot birlashmasiga karashli davolash profilaktika muassasalarini zamonaviy Stomatologiya tibbiy asbob-uskunazari bilan jixozlash.	26956	4200
9.	Shaxyrixon tumani Abdusamat MFY xududidagi 6-maktabga usti yonik, kiyinish va yuvinish bilan mini futbol maydoni qurish	18923	4200
10.	Ok toʻnlik MFI Ok tunlik koʻchasini kolgan 2,5 km kismini asfalt kilish.	16342	4000
11.	Jami	294133	45100

[4] https://openbudget.uz/boards/reports

Yuqoridagi (4-jadval) shuni ko’rsatadiki 2021 yilda jami to’plangan ovozlar soni 1596 ta bo’lgan bu ovozlar sms, onlayn hamda offlayn tarzda to’plangan . Bunda eng ko’p ovoz “ Shaxrixon tuman Kush-koʻnok MFY xududidagi ichki yoʻllar asfaltlash bilan bogʻlik tadbirlar “ uchun to’plangan va eng kami “Nomozgox MFY Zebiniso kkoʻchasi ichki yoʻllar ta'mirlash bilan bogʻliq tadbirlar “, “Kum tepa MFY ichimlik suvga tarmoq tortish ishlari bilan bogʻliq tadbirlari “ga yig’ilgan. . Kiyingi holatda umumiy to’plangan ovozlarga ajratilgan mablag’lar miqdori 12.1 mlrd so’m mablag’ ajratilgan .

2022 yilga kelib jami to’plangan ovozlar soni 113143 donani tashkil qilgan va bunda jami ovozning 99.5% i ga to’g’ri kelmoqda.. Jami ovozlarga ajratilgan mablag’ esa, 25.57 mlrd so’mni tashkil qilmoqda va unda eng ko’p yig’ilgan ovozlar soni 16402 ta yani 14% I “ Nomozgox MFY Zebiniso kkoʻchasi ichki yoʻllar ta'mirlash bilan bogʻliq tadbirlar “ga loyihasiga to’g’ri kelmoqda va ajratilgan umumiy mablag’ning 12% ni tashkil qilib loyihalar o’rtasida eng ko’p ovoz hamda mablag’ safarbar etilgan loyiha ekanligini ko’rishimiz mumkin.

2023 - yilda jami 294133 ta ovozlar to’plangan bo’lsa, va bunda “Shaxrixon tumani Yangi naynavo MFY ichki koʻchalarini 2.5 km qismini asfalt qilish” tadbiriga 37917 ovoz ya’ni umumiy ovozning 13% to’plangan va bunga ajratilgan mablag’ 45.1 mlrd so’mni tashkil qilib undda eng ko’p mablag’ ajratilgan tadbirlar har bir loyihaga 4.8 mlrd so’mdan mablag’ ajratilgan bular “ Shaxrixon tumani Yangi naynavo MFY ichki koʻchalarini 2.5 km qismini asfalt qilish” “Shaxrixon tumani Qush-qoʻnok MFY xududidagi Yuksalish va Qushqoʻnoq koʻchalarini 2.5 km kismini asfalt qilish” va boshqa bir qator tadbirlarga sarflangan.

Xulosa qilib aytganda Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning PQ -5250 sonli qaroriga asosan 2021-2023 yillar mobaynida amalga oshirilgan “Tashabbusli byudjet” loyihalari borasida amalga oshirilgan islohotlar o’z natijasini berdi. Tashabbusli byudjet loyihalari ijrosini ta’minlashda va bu loyihalarga ovoz yig’ish jarayonida nafaqat chekka chekka hududlarimiz obod bo’lmoqda, balki xalqimizning jipsligi, birdamligi va bir biriga bo’lgan mehri oshmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ваҳобов АВ, Маликов ТС. Молия. Дарслик/Тошкент Молия институти. Тошкент:“Шарқ. 2010;804.
2. Malikov, T., and Haydarov NH. Byudjet. "Oʻquv qo ʻllanma." Toshkent:“Iqtisod-moliya 84 (2008).
3. TS Malikov, O Olimjonov. Moliya. - O 'quv qo 'llanma. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018
4. Malikov T, Haydarov N. Budjet daromadlari va xarajatlari. Oʻquv qo ʻllanma, Toshkent:“IQTISOD-MOLIYA. 2007.

5. Маликов ТС. Ҳайдаров НҲ “Молия: умумдавлат молияси”. Ўқув қўлланма. 2009.
6. Malikov TS. Byudjet-soliq siyosati. T.:“Iqtisod-moliya. 2019.
7. Malikov, T. S., & Olimjonov, O. O. (2019). Moliya: Darslik.
8. Malikov T, Haydarov N. Budjet: tizimi, tuzilmasi, jarayoni. O‘quv qo‘llanma, Toshkent “IQTISOD-MOLIYA. 2008.
9. Ўроқов У. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йўллари. Т. 2017
10. У Ўроқов. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишнинг устувор йўналишлари- Science and Education, 2022
11. У Ўроқов, Д Ускенбаева. Ўзбекистонда ташаббусли бюджетни жорий этишнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари - Science and Education, 2022
12. Ўроқов У, Иргашев И, Ғайбуллаев О. Фуқаролар иштирокидаги маҳаллий бюджет. 2022
13. UY O'roqov, JA Yomg'Irov. Mahalliy byudjetlar barqarorligini ta’minlash masalalari - Central Asian Research Journal for Interdisciplinary …, 2022
14. Ўроқов УЮ. Маҳаллий бюджетлар шаффофлиги ва очиқлигини таъминлашнинг устувор йўналишлари. Бизнес-Эксперт журнали. 2020;4.
15. Ўроқов У. Ғайбуллаев О. Ўзбекистон Республикасида бюджет тизими ва жараёни: ўқув қўлланма. Тошкент: Baktria press. 2016.
16. Уроков У. Махаллий бюджетлар мустакиллигини оширишга оид назарий карашлар. Республика илмий-амалий конференция. ТМИ 2020.
17. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий барқарорлигини белгиловчи кўрсаткичлар. 2020
18. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромадларини шакллантиришнинг самарали йўллари. 2017
19. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромад базасини кенгайтириш масалалари. Республика ўқув юртлараро конференция тўплами. ТМИ-2009 йил (Vol. 18).
20. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақилигини оширишнинг замонавий муаммолари. Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами. ТМИ 2022 йил.
21. У Ўроқов.Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақиллигини оширишнинг ҳуқуқий асослари.- Science and Education, 2023
22. G‘aybullayev O, O‘roqov U. O‘zbekiston Respublikasida budjet tizimi va jarayoni. O‘quv qo ‘llanma. T.: Baktriapress. 2016;168.
23. Xaydarov N. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O'quv qo'llanma. Toshkent: Akademiya. 2007.
24. Хайдаров НХ. Маҳаллий бюджетлар: муаммо ва инновацион ечимлар. Ўзбекистон статистика ахборотномаси” илмий электрон журнали. 2020.

25. Хайдаров Н. Доходы местных бюджетов и пути их укрепления.“Молия” илмий журнали. 2022.
26. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетларнинг даромад манбалари. халқаро илмий-амалий конференция 2022.
27. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетлар даромадини барқарорлаштириш йўллари. халқаро илмий-амалий конференция мақолалар тўплами (Vol. 2022).
28. Машарипов И. Б. Фуқаролик жамиятининг ривожланиш даражасини баҳолаш индекслари. ЎзМУ ХАБАРЛАРИ.2018. 1/6 сон